

Simona Drăgan

Cioran și mitul trupului

Afirmând, la un moment dat, că „la unii, totul, absolut totul, ține de fiziologie; trupul le e gândirea, gândirea le e trupul”, filosoful face de fapt o declarație indirectă despre sine, ca și în alte situații, în care pasiunea pentru anumiți autori sau referirile la aceștia se explică printr-o logică a identificărilor des întâlnită la Cioran: „(despre Saint-Simon) Nici o înclinație către abstracțiune, niciun stigmat *clasic* în cazul lui; aflat la nivelul imediatului, el este spiritual prin simțurile sale, și, dacă adesea e nedrept, nu-i niciodată neadevărat” (S, 22); „Prin Baudelaire, fiziologia a pătruns

în poezie, iar prin Nietzsche – în filosofie. Prin ei, dereglările organice s-au transformat în cânt și concept. Chinuți de boală, le-a fost scris să-i înnobeză acesteia destinul” (SA, 12)

În această ilustră companie intelectuală, Cioran continuă pe parcursul întregii sale vieți considerațiile, lamentările sau calomniile despre corp, în idei ce traduc o reacție indiscernabilă de iubire-ură față de sine, viață și lume: „Când te gândești că de atâta vreme nu fac decât să mă îngrijesc de propriul meu cadavru, străduindu-mă să-l cârlesc, în loc să-l arunc la gunoi, spre binele amândurora!” (S, 110), afirmă la bătrânețe, dezgustat, altă dată, ca și în ceea ce-l privește, de „băbuțele” care umplu parcul, „ținute în viață cu tratamente și operații” (MA, 148).

Privind în urmă însă, biografia sa empirică demonstrează, cum spuneam, o sistematică risipire, în ciuda „moștenirilor” materne la care se referă recurent de-a lungul vieții și care induc o falsă impresie de damnare. Insomniile, reumatismul, chiar accesele de „ramoliment”, (cum singur a numit primele semne, cu aproape 30 de ani înainte de declanșare, ale Alzheimer-ului), se pot explica prin alegerile greșite făcute în prima tinerețe: abuzul de somnifere, excitantele, băile reci de picioare în noiembrie, „în apa înghețată a râului ce curgea lângă casa noastră” (C, III, 31). Inițiat prematur în tainele corpului bolnav, lui Cioran nu îi mai rămâne decât această unică șansă: de a le capitaliza în folosul filosofiei și al scriiturii sale. De aici un pregnant fond organic al gândirii cioraniene, care va reproșa constant filosofiei escamotarea adevărurilor despre om și care va pune inclusiv concepte clasice precum conștiința, Dumnezeu, realitatea, ființa, în relație cu ideea de corp și boală.

Mult mai târziu, când au fost încredințate tiparului *Scrisori către cei de-acasă* și *Caiete*, cititorii care nu l-au cunoscut personal au putut sesiza și o latură bine ascunsă de operă: aceea a unui Cioran uman, foarte atent cu cei din jur și foarte grijuliu cu persoana sa. În raporturile cu familia și prietenii, această atitudine este constantă, așa cum se poate vedea dintr-o îndelungată corespondență de peste 40 de ani, în care cinicul din cărți face loc unui frate, fiu și prieten sensibil și atent. În ceea ce privește însă propria-i persoană, atitudinea sa nu e la fel de constantă: momentul de cotitură se produce în anii maturității, când Cioran renunță la stimulentele gândirii (cafea, țigări, alcool) și adoptă, în schimb, diverse tratamente naturiste, homeopate și alopate, devine un adept al ceaiurilor și al regimului de viață regulată și reia, mai sistematic decât înainte, exercițiile fizice, în special mersul pe jos. Există, în ciuda tinereții sale risipitoare, și câteva constante comportamentale bune, prin care se explică – și uneori el însuși explică – secretul longevității sale: ciclismul, drumețiile și hrana sănătoasă. Aș mai adăuga, de asemenea, programul flexibil pe care și l-a permis „cel mai trândav om din Paris”, Cioran nefiind supus, ca atâția sclavi ai capitalismului, uzurii fizice pe care o presupune o muncă susținută.

În plus, ca o contradicție, se poate observa că, deși corpul e folosit în cărțile tinereții ca un teatru de manevră patetic, în aceiași ani Cioran transmitea constant familiei informații despre starea sănătății sale (cum mănâncă, dacă a slăbit, dacă s-a îngrașat) și, în general, că e sănătos și se simte bine. Chiar la maturitate, așa cum a arătat Marta Petreu într-o analiză succintă a informațiilor despre sănătate oferite în *Scrisori* și *Caiete*, sunt câțiva ani mai liniștiți, în care filosoful nu înregistrează mari probleme.

În aceeași ani de maturitate, când opera destinată publicului continuă să vadă lumina tiparului, iar Cioran este un autor cunoscut, încep să se strecoare intermitent și în cărți semne ale îmbălzirii și ale franchetii. Vă mai amintiți de filosoful disprețuit pentru că se bucurase de cincizeci de ani de sănătate? Cioran nu avea atunci decât „ceva mai mult de douăzeci de ani”, cum declarase mai departe, dar când va ajunge și el la vârsta filosofului disprețuit, adică la „ceva mai mult de șaizeci”, va spune, într-un splendid acces de sinceritate, chiar într-una din cărțile sale: „Nimeni nu strigă în gura mare că e sănătos și că e liber, și totuși asta ar trebui să facă toți cei care știu ce înseamnă această îndoită binecuvântare” (DNN, 107).

Sub raportul esteticii cioraniene, referințele târzii din cărți la un corp îmbălzit, dar tot mai slăbit, continuă să apeleze, chiar dacă tot mai puțin convingător, la aceleași concepte tari folosite în tinerețe. Începutul poate fi uneori sincer, direct, în spiritul *Scrisorilor*, dar sfârșitul nu ratează niciodată „poanta” filosofică, semn că „eticheta” Cioran nu are voie să se dezmință: „De ani și ani fără cafea, fără alcool, fără tutun! Din fericire, anxietatea, care înlocuiește cu folos excitantele cele mai tari, e la locul ei” (DNN, 163); „Nimeni n-a iubit mai mult ca mine această lume și, cu toate acestea, dacă mi-ar fi fost oferită pe tavă, chiar copil aș fi exclamat: „Prea târziu, prea târziu” (idem, 223); „Trupul acesta, devotat odinioară, nu mă mai urmează, a încetat să-mi fie complice. Respins, trădat, dat la rebut, ce-aș face dacă vechi infirmități n-ar veni, ca să-mi dovedească loialitatea lor, să-mi țină de urât la orice oră din zi și din noapte?” (idem, 181).

În realitate, întrebarea zilnică pe care și-o pune omul Cioran nu este ce s-ar face fără infirmitățile lui, ci dimpotrivă, cum să procedeze ca să scape de ele. Și aici se află marea contradicție dintre scriitor și om.

Nu în ultimul rând, ar fi interesant de înțeles în ce raport se află teoriile lui Cioran despre sănătate și boală cu *religia*. Odată în plus, ele dezvăluie contradicții psihologice și culturale. În *Tratat de descompunere*, Cioran asocia sfințenia cu boala și afirma că „împotriva sfințeniei te aperi *îngrijindu-te*” (TD, 201). Sănătatea i se pare „arma decisivă împotriva religiei”, pentru că igiena singură nu ar fi putut da în istorie nici măcar „un singur sfânt”. Dând curs acestei prejudecăți potrivite mai degrabă catolicismului, cu tradiția sa de mortificări și stigmate, Cioran se afirmă indirect împotriva sfințeniei, fapt compatibil cu comportarea sa la maturitate, când luptă pe toate căile să-și recupereze sănătatea. Totuși, chiar puterea lui de a spune un „nu” hotărât adicției poate fi citită în cheia unui nou ascetism, manifestare religioasă pe care filosoful refuză să o interpreteze astfel și o comentează în binecunoscutul stil orgolios: „Forța explozivă a chiar și celei mai mici mortificări. Orice dorință învinsă te face puternic. (...) Renunțarea conferă o putere nemărginită” (DNN, 39). Totuși, pe acest nou palier al ființei sale, Cioran este contemporan cu febra igienistă specifică lumii contemporane, și care se manifestă, cultural vorbind, cam de prin anii 1980 încoace, odată cu intensificarea luptei împotriva drogurilor. Studiile culturale au evidențiat deseori, în această nouă disciplină contemporană autoimpusă a corpului (prin cure, diete, sport și înfrumusețare) o nouă religie, de tip postmodern, care a înlocuit iresponsabilitatea de tip modern a adicției.

Atâta numai că și cea din urmă a avut, spun specialiștii, o certă componentă mistică: „Adicțiile cele mai actuale, sexualitatea compulsivă, tulburările de conduite alimentare, toxicomaniile și alcoolismul, provin din conduite care toate au fost de ordin sacru, religios”, afirmă Marc Valleur în *Patologiile excesului* (Nemira, 2006: 10). „De altfel, alcoolicii, toxicomani și alți netemperați pot fi considerați ca și «credincioși» speciali, căutând în extazul chimic un substitut al credinței lor slăbite”. „Nici credincios, nici ateu” (DNN, 80), cum se caracteriza într-una din cărțile sale, Cioran a pendulat *malgré lui*, și pe această cale, a adicției și, respectiv, a cultivării corpului, între două forme deghizate ale comportamentului religios. □

Opere citate:

C = *Caiete*, vol. III, București, Humanitas, 1999
CC = *Convorbiri cu Cioran*, Humanitas, 1993
DNN = *Despre neajunsul de a te fi născut*, Humanitas, 1995
MA = *Mărturisiri și anateme*, Humanitas, 1994
PCD = *Pe culmile disperării*, Humanitas, 1993
S = *Sfîrtecăre*, Humanitas, 1992
SA = *Silogisme amărăciunii*, Humanitas, 1992
TD = *Tratat de descompunere*, Humanitas, 1992

